

VakaTuki -hankkeesta julkaistut pro gradu -opinnäytetyöt

1. **Nykänen, E. & Nieminen, E. 2023. Kolmitasoisen tuen tarpeen arviointiroolit ja tuen prosessin vaiheet: tarkastelussa kuntien varhaiskasvatusjohtajien käsitykset.** Jyväskylän yliopisto. Pro gradu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-202309054910>

Tämän tutkimuksen aiheena oli kolmitasoisen tuen mukainen tuen tarpeen arviointi ja tuen prosessin vaiheet. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää varhaiskasvatusjohtajien erilaisia käsityksiä siitä, minkälainen rooli lapsen tuen tarpeen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on sekä minkälaisista vaiheista tuen prosessi muodostuu. Tutkimuksen laadullinen aineisto kerättiin sähköisellä verkkokyselyllä. Tutkimusaineisto koostui 115 varhaiskasvatusjohtajan vastauksesta. Aineiston keräämisen toteutti Vaka Tuki -hanke aikavälillä joulukuu 2022 - tammikuu 2023. Tutkimuksen aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheita noudattaen. Tutkimustuloksista nousi esille, että kunnissa on toisistaan poikkeavia käytänteitä kolmitasoisen tuen arvioinnin toteuttamisessa. Pääsääntöisesti varhaiskasvatusjohtajien käsitykset vastasivat varhaiskasvatuslain (540/2018) ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH, 2022) linjauksia. Suurin eroavaisuus käsityksissä oli se, kenellä on vastuu tuen tarpeen arvioinnista. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuva saattaa tältä osin olla laajempi, mitä varhaiskasvatuslaki (540/2018, 15d §) edellyttää. Tutkimuksen perusteella tuen prosessi on jaettavissa neljään eri vaiheeseen: tuen tarpeen tunnistaminen, tuen tarpeen arviointi, hallinnollinen prosessi ja tuen toteuttaminen. Näistä tuen toteuttaminen tapahtuu rinnakkain muiden vaiheiden kanssa. Suomessa ei ole vielä tehty tutkimusta kolmitasoiseen tukeen liittyen. Tämä tutkimus tarjoaa siis tuoretta ja tärkeää tietoa siitä, kuinka kolmitasoisen tuen käyttöönotto on alkanut.

2. **Juntunen, J. & Juustila, V. (2024). "Paperilla lukee sieviä korulauseita tukiasioihin liittyen, mutta...": varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä kolmitasoisesta tuesta ja inklusiosta varhaiskasvatuksessa lakiuudistuksen jälkeen.** Pro gradu, Oulun yliopisto. Julkaisun pysyvä osoite on <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202405133372>

Viimeisin varhaiskasvatuslain muutos astui voimaan syksyllä 2022, jonka myötä kolmitasoinen tuki ja sen toteuttaminen inklusiivisten periaatteiden mukaisesti tuli virallisesti osaksi varhaiskasvatusta. Tutkielman tavoitteena on selvittää varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä kolmitasoisesta tuesta ja inklusiosta varhaiskasvatuksessa lakiuudistuksen jälkeen. Varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset kolmitasoisen tuen toteuttamisesta inklusiivisten periaatteiden mukaisesti antaa realistisen ja ajankohtaisen katsauksen varhaiskasvatuksen kentältä tuen toteuttamisesta ja niihin kohdistuvista näkemyksistä. Lapsen tuen toteutumiseen varhaiskasvatuksessa on syytä kiinnittää huomiota, jotta jokainen lapsi saa mahdollisuuden aloittaa koulupolkunsa samalta viivalta muiden lasten kanssa. Lakimuutos on astunut vasta voimaan, joten siitä tehdyt tutkimukset antavat arvokasta tietoa sen kehityskohdista. Tutkimuksen aineisto on peräisin VakaTuki -hankkeen järjestämistä ryhmähaastatteluilta, joissa varhaiskasvatuksen opettajat vastasivat ennalta sovittuihin kysymyksiin. Haastatteluihin osallistui yhteensä kahdeksan varhaiskasvatuksen opettajaa ja haastattelut pidettiin kolmessa eri ryhmässä. Tutkielma toteutetaan laadullisena tutkimuksena ja se pohjautuu ihmisten kokemuksiin, jonka vuoksi tutkielmaa lähestytään fenomenologisesti. Aineiston analyysissä hyödynnetään teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Tutkielman tulokset osoittavat varhaiskasvatuksen opettajien suhtautuvan kolmitasoisen tuen jalkautumiseen pääosin myönteisesti. Myönteisenä asiana nähtiin muun muassa tuen jatkumon mahdollistaminen varhaiskasvatuksesta aina perusopetukseen.

Inklusion käytännön toteuttamiseen suhtautuminen oli huomattavasti kielteisempää, mutta sen teoreettinen ulottuvuus nähtiin myönteisenä. Sekä kolmitasoisen tuen että inklusion toteuttamisessa varhaiskasvatuksen opettajien pääasiallinen huolenaihe oli riittämättömät resurssit.

3. Korolainen, Jasmiina. 2024. "Kun tuki kirjataan ylös ja tehdään viralliset päätökset niin se on silloin järjestettävä." Varhaiskasvatuksen opettajien- ja erityisopettajien näkemyksiä kolmitasoisesta tuesta varhaiskasvatuksessa. Itä-Suomen yliopisto.

Tässä tutkielmassa tarkoituksena on tarkastella varhaiskasvatuksen opettajien - sekä erityisopettajien diskursseja varhaiskasvatukseen laajentuneesta kolmitasoisen tuen mallista kunnallisen varhaiskasvatuksen osalta. Tämän tutkielman tavoitteena on koota yhteen mahdollisia huomioita tuen kolmitasoisuuteen liittyen sekä nostaa tietoisuutta kolmitasoisen tuen tilasta ja toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Tutkielma toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jonka aineisto oli osa Vakatuksi-hankeen aineistoa. Aineisto analysoitiin diskurssianalyysin avulla. Tässä tutkielmassa oli kaksi tutkimuskysymystä, joista toinen tutki opettajien- ja erityisopettajien yhtenäisiä diskursseja kolmitasoiseen tukeen liittyen ja toinen eroavia diskursseja tähän tukeen liittyen. Merkittävimpinä havaintoina opettajien yhtenäisten diskurssien osalta olivat lapsen yhdenvertainen varhaiskasvatusjärjestelmä, kuormittava varhaiskasvatus, matalan kynnyksen yhteistyö sekä asiantuntijuuden aallonharjalla -diskurssit. Eriäviä diskursseja tutkivaan kysymykseen liittyen merkittävimmiksi havainnoiksi nousivat keskeneräisyys rajoitteena?, yhteistyön ristiriitaiset elementit sekä muuttuva varhaiskasvatus -diskurssit. Johtopäätöksinä tutkielman tuloksista kävi ilmi, että niin opettajat- kuin erityisopettajatkin näkivät tuen mallin laajenemisen varhaiskasvatukseen pääosin myönteisenä asiana, mutta toivat esiin myös, että sitä tulisi kuitenkin vielä kehittää. Jatkossa kolmitasoisen tuen toteutumista tulisikin tutkia sen toimivien elementtien ja kehittämiskohteiden näkökulmasta mallin ollessa uusi. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että olisi merkityksellistä kartoittaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä uudesta käytössä olevasta kolmitasoisen tuen mallista syvällisemmin sekä verrata näitä kartoituksia ennen lakimuutosta tehtyihin selvityksiin tukeen liittyen.

4. Rikkinen, Minna. 2024. Varhaiskasvatusjohtajat johtamassa inklusioon ja lapsen tukeen liittyvää muutosta. Itä-Suomen yliopisto.

Uudistunut varhaiskasvatuslaki astui voimaan 1.8.2022. Lakimuutos on yksi suurimmista varhaiskasvatuksen historiassa. Laissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen, tuen toteutuksesta sekä tuen tarpeen arvioinnista, tuen muodoista, tukipalveluista, hallintopäätöksen antamisesta sekä muutoksenhausta (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Varhaiskasvatuslaissa on nyt ensimmäistä kertaa oma luku lapsen kehityksen ja oppimisen tuelle, kuten se on ollut jo aiemmin perusopetuslaissa. Uudistunut laki velvoittaa nyt kuntia järjestämään varhaiskasvatusta inklusiivisuusperiaatteita noudattaen. Tämä vaatii muun muassa johtamisen käytänteiden tarkistamista ja päivittämistä.

Tällä tutkimuksella selvitettiin, miten varhaiskasvatusjohtajat johtavat inklusiota ja lapsen tukea uuden varhaiskasvatuslain voimaan tulon jälkeen ja millaisena varhaiskasvatusjohtajat näkevät oman roolinsa muutoksen johtajina. Tämä pro-gradu tutkimus on osa Varhaiskasvatuksen palvelun järjestäjien tuen rakenteet ja hallinnon prosessit- tutkimushanketta [VakaTuki], jonka tehtävänä oli selvittää lapsen tuen toteutumista, resursointia sekä tuen jalkauttamiseen ja organisointiin liittyviä hallinnon prosesseja lain siirtymäaikana. (1.3.2022-31.12.2023) Tutkimusaineisto kerättiin valtakunnallisella verkkokyselyllä, mikä lähetettiin varhaiskasvatusjohtajille kaikkiin Manner-Suomen

kuntiin. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisäl-lönanalyysiä käyttäen. Varhaiskasvatusjohtajien vastauksissa korostui organisoinnin merkitys johtamisessa sekä erilaiset yhteistyörakenteet johtamisen tukena. Varhaiskasvatusjohtajat näki-vät oman roolinsa vastuunkantajana, organisoijana, tukijana sekä tiedottajana.

5. Järvinen, Pirjo & Knuters, Nina. 2024. (JYU). Varhaiskasvatuksen kolmitasoisen tuen mahdollisuuksia ja haasteita. Kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkemyksiä kolmitasoisesta tuesta. Jyväskylän yliopisto.

Tässä tutkimuksessa tutkittiin varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkemyksiä kolmitasoisen tuen mahdollisuuksista ja haasteista sekä kunnalli- sessa että yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, miten varhaiskasvatuslain uudistuksen jälkeistä kolmitasoista tukea on kentällä tulkittu ja toteutettu.

Tutkimusaineisto koostui kahdenkymmenen haastateltavan vastauksista. Valitsimme VakaTuki – hankkeen valmiista aineistosta varhaiskasvatuksen opet-tajat ja erityisopettajat informanteiksemme. Haastateltavat olivat eri puolilta Suo-mea, eri kokoisista kunnista ja edustivat sekä kunnallista että yksityistä varhais-kasvatusta. Haastattelurungosta poimimme kolmitasoista tukea käsittelevät vas-taukset. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla laadullisella sisällönanalyysillä. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen kolmitasoisessa tuessa nähtiin enem-män haasteita kuin mahdollisuuksia, haasteet painottuivat hallintoon ja resurs-seihin liittyviin asioihin. Kolmitasoisen tuen toteuttamisessa tuli erityisesti kun-nallisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta esiin monia mahdollisuuksia, kuten aiempaa nopeampi tuen aloittaminen jo varhaisessa vaiheessa. Tuen tarpeen ko-ettiin tulevan lakiuudistuksen myötä paremmin esiin ja hallintopäätösprosessin tekevän tuen toteuttamisesta näkyvämpää ja sitouttavampaa. Toisaalta hallin-nolliset menettelyt nähtiin kankeina prosesseina ja tuen tasojen määrittelyt koet-tiin haastavina. Yleinen tuki esiintyi useissa vastauksissa hämmennystä herättä-vänä. Erilaiset käytänteet kunnissa eriarvoistivat lapsen asemaa tuen saamisessa, erityisesti yksityinen varhaiskasvatus koki yhdenvertaisuuden haastavana kun-nalliseen varhaiskasvatuspalveluun nähden.

6. Johansson, N. (2024). Lasten ajatuksia tuesta ja tuen järjestämisestä esiopetuksessa. Pro gradu, Oulun yliopisto.

Julkaisun pysyvä osoite on <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202404232892>

Varhaiskasvatuslaki (2018) ja perusopetuslaki (1998) määrittelevät, että lasten tuen tarpeeseen on vastattava välittömästi sen ilmetessä ja toimintaa on järjestettävä niin, että lasten toiveet, mielipiteet ja osallisuus otetaan huomioon jo lasten arkea suunniteltaessa. Tässä tutkielmassa pyritään selvittämään lasten ajatuksia tuesta ja tuen järjestämisestä esiopetuksessa ja sen myötä tutkitaan lakien, opetussuunnitelmien ja erilaisten käytäntöjen myötä syntyneitä arjen toimintatapoja ja niiden näyttäytymistä lapsille. Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esiin lasten omaa kerrontaa esiopetusarjestaan ja lisätietoa heille helppoina tai harjoitusta vaativina näyttäytyvistä esiopetusarjen toiminnoista.

Lasten omista kokemuksista tai tuen tarpeen järjestämisestä esiopetuksessa heidän itsensä kertomana ei ole runsaasti tutkimustietoa. Lasten kokemusta tutkittavaan asiaan liittyen ei läheskään aina kysytä lapsilta. Lasten oikeudet ja inklusion periaatteiden mukaan toimiminen takaavat yhdenvertaisen

osallistumisen arjen instituutioiden järjestämään toimintaan, kuten varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja perusopetukseen. Tämän tutkimuksen mielenkiinnon kohteena on lasten osallisuus tukea koskevissa asioissa ja sitä tutkitaan kahden eri aineiston ja niiden tuomien näkökulmien avulla. Tavoitteena on tuoda esiin ensinnäkin tutkielmaan osallistuneiden lasten näkökulmaa esiopetukseen osallistumisesta ja toiseksi erityispedagogiikasta vastaavan tahon ajatuksia siitä, miten lapsia otetaan huomioon toiminnan järjestämisessä. Toisena aineistona toimii Opetus ja kulttuuriministeriön rahoittaman Varhaiskasvatuksen palvelun järjestäjien tuen rakenteet ja hallinnon prosessit – tutkimushankkeen 2022–2023 [VakaTuki] -hankkeen kyselyaineiston vastaukset.

Tämän pro gradu -tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään opetussuunnitelmiin, tuen tasoihin ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvää teoriaa. Lisäksi tutkielmassa käsitellään lapsuudentutkimuksen kautta lapsia tiedon tuottajina ja sen myötä heidän vaikutustaan oman arkensa suunnittelemiselle. Kyseessä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa on narratiivinen tutkimusote. Tutkielmassa tutkitaan lasten kerrontaa narratiivien analyysin avulla, sekä käsitellään VakaTuki -hankkeen kyselyaineiston lapsinäkökulman sisältäviä vastauksia liittyen lasten huomioimiseen kuntatasolla. Tutkimus toteutettiin kolmen esiopetusikäisen lapsen haastattelun ja yhden ryhmäkeskustelun avulla, jotka järjestettiin eräässä Pohjois-Suomen varhaiskasvatusyksikössä. Tutkimuskysymyksiä ovat Millaisia asioita lapset kertovat esiopetuksen arjesta tuen järjestämiseen liittyen? ja Millaiseksi varhaiskasvatuksesta vastaavat henkilöt kertovat lapsen osallisuuden tuen järjestämiseen liittyen? Tämä tutkimus osoittaa, että lasten kokemus, heidän äänensä, sekä näkökulmansa asioihin ovat tärkeässä osassa, jotta voimme suunnitella ja toteuttaa arjen toimintaa heille merkityksellisellä tavalla.

7. Sipovaara, Johanna. 2024. Strateginen johtaminen. ”Tärkeää on kokonaisuuden hahmottaminen.” Varhaiskasvatusjohtajien strateginen johtaminen tuen ja inklusion muutoksessa. Helsingin yliopisto.

Tavoitteet. Tässä laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan kasvatus- ja koulutusalaan kuuluvan varhaiskasvatuksen johtamista. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata ja lisätä ymmärrystä kansallisesti kuntatason varhaiskasvatuksen ylimpien viranhaltijoiden johtamisesta strategisen johtamisen näkökulmasta. Strategisen johtamisen tärkeyden nähdään korostuvan 1.8.2022 voimaan tulleen varhaiskasvatuslain muutoksen (1183/2021) myötä, jossa tarkennetaan lapsen tukea sekä nostetaan lakiin inklusiivisuus varhaiskasvatuksen järjestämisperiaatteena. Tutkimuksen toivotaan tukevan myös varhaiskasvatuksen johtamisen ja siihen valmistavan koulutuksen kehittämistä.

Menetelmät. Tutkimus toteutettiin teorialähtöisellä temaattisella analyysillä. Tutkimuksen aineisto kerättiin osana VakaTuki- varhaiskasvatuksen palveluntuottajien tuen rakenteet ja hallinnon prosessit - tutkimushankkeen ensimmäistä osatutkimusta, sähköisellä kyselyllä kuntien varhaiskasvatusjohtajille joulukuun 2022 ja tammikuun 2023 välillä. Kyselyaineisto on laajuudeltaan valtakunnallinen. Tutkimuksen pääasiallisena aineistona on käytetty avointa kysymystä sekä monivalintakysymyksiä tutkimukseen osallistuneiden taustatietoina.

Tulokset ja johtopäätökset. Tutkimuksen perusteella varhaiskasvatuksen strateginen johtaminen tapahtuu kolmella tasolla. Varhaiskasvatusjohtaja yhdistää tietoa näiltä kolmelta tasolta johtaakseen koko kunnan varhaiskasvatusta. Yhtenäinen laadukas ja pedagoginen varhaiskasvatus tarvitsee rakenteet, resurssit ja osaamisen toteutuakseen. Varhaiskasvatuksen missio eli perustehtävä näyttäytyy tutkimuksen perusteella epäselvänä ja strategiapuhe vähäiseltä. Varhaiskasvatuksen johtamista tulisivin kehittää edelleen huomioiden julkisten johtajien vaativa tehtävä ja siinä tarvittava

osaaminen. Varhaiskasvatuksen ylimpien viranhaltijoiden johtamista olisi hyvä tutkia lisää heidän työlleen saaman tuen ja tehtävien monimuotoisuuden sekä työajan riittävyyden näkökulmista.

8. **Orava, M. (2024).** *Varhaiskasvatuksen yleisen tuen toteuttaminen ja lapsen roolin mahdollistaminen oman tuen järjestämisessä varhaiskasvatuksen erityisopettajien näkökulmasta.* Pro gradu, Oulun yliopisto. Julkaisun pysyvä osoite on <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202406144532>

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat toteuttavat varhaiskasvatuksen yleistä tukea ja millainen rooli lapsella itsellään on oman tuen järjestämisessä. Aihe on ajankohtainen, sillä elokuussa 2022 voimaan astunut varhaiskasvatuslain (580/2018) lakimuutos (1183/2021) vahvisti lapsen oikeutta varhaiskasvatuksessa järjestettävään tukeen ja toi varhaiskasvatukseen kolmitasoisen tuen järjestelmän. Kolmitasoinen tuki muodostuu yleisestä, tehostetusta ja erityisestä tuesta. Varhaiskasvatuksen yleinen tuki on kolmitasoisen tuen ensimmäinen taso, jota edeltää laadukas varhaiskasvatus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) linjaavat yhdeksi tuen järjestämisen lähtökohdaksi lapsen kuulemisen ikä ja kehitystaso huomioiden. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään inklusiivista varhaiskasvatusta, varhaiskasvatuslakia, varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvaa, varhaiskasvatuksen yleistä tukea ja lapsen roolia oman tuen järjestämisessä. Tutkimukseni aineistonkeruusta vastasi Varhaiskasvatuksen palveluntuottajien tuen rakenteet ja hallinnon prosessit –tutkimushanke (VakaTuki –hanke). Tutkimuksen laadullinen haastatteluaineisto kerättiin 6.6.2023 - 28.6.2023 välisenä aikana ja se koostui 12 varhaiskasvatuksen erityisopettajan vastauksista. Tutkimustulokset kertovat, että varhaiskasvatuksen erityisopettajien toteuttama yleinen tuki koostuu tuen määrittelystä ja suunnittelusta, pedagogisista ja rakenteellisista tuen muodoista, tuen vaikuttavuuden arvioinnista ja lainsäädännön ohjeistuksista. Yleisen tuen toteuttamista eniten haastavat tekijät ovat yleisen tuen käsitteeseen liittyvä ajattelutavan muutos ja tuen tason määrittely. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat korostivat ja kokivat lapsen roolin oman tuen järjestämisessä tärkeäksi, mutta roolia kuvailtiin vähäiseksi ja kehitettäväksi asiaksi. Tämän tutkimuksen perusteella varhaiskasvatuksen yleinen tuki ja lapsen rooli oman tuen järjestämiseensä hakevat vielä toimivia käytänteitä varhaiskasvatuksen arjessa.

9. **Nissinen, M. (2024).** *Kuntien varhaiskasvatusjohtajien ajatuksia varhaiskasvatuslain tukeen liittyvistä muutoksista.* Pro gradu, Oulun yliopisto.

Julkaisun pysyvä osoite on: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202402231977>